

Boštjan KERBLER

Digitalizacija domačih bivalnih okolij starejših ljudi v Sloveniji

Časovni okvir projekta: 1. 10. 2023–30. 9. 2026 (36 mesecev)

Akronim: DELS – Digitalization of elderly people's home environments in Slovenia

Šifra projekta: J5-50175

Financiranje projekta

Projekt v celoti financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Izhodišča projekta

Stanovanje spada med najpomembnejše dejavnike kakovosti življenja in blaginje ljudi. Je namreč fizični in družbeni prostor, ki ga posameznik obvladuje, v katerem izraža svojo osebno identiteto, zasebnost in varnost. Domače bivalno okolje ni omejeno le na stanovanjsko enoto, ampak zaobjema tudi lokalno skupnost oziroma lokalno okolje, v katerem biva posameznik. Ljudje postanejo s starostjo močno navezani na svoje domače bivalno okolje, v katerem preživijo večino svojega življenja. Povezujejo ga s številnimi spomini in identiteto ter tudi z mrežo družbenih vezi, ki so jih stkali v njem. Starejši ljudje želijo zato čim dalj časa ostati v svojem domačem bivalnem okolju, poleg tega hočejo kar najdalj ohraniti svojo neodvisnost in samostojnost. Čim poznejše institucionalno varstvo je torej v interesu starejših oseb in tudi v javnem interesu, saj se teži k temu, da se povpraševanje za zavodsko varstvo omeji le na tiste osebe, ki res potrebujejo tako obliko socialnega varstva. Podpora konceptu staranja v domačem okolju je za Slovenijo pomembna tudi zato, ker je za slovensko družbo značilna

visoka lastniška zasedenost stanovanj. Slovenci, starejši od 65 let, so lastniki stanovanj kar v 96 odstotkih, v starostni skupini nad 80 let pa se ta delež še poveča.

Zamisel o podaljšanem bivanju starejših v njihovih domačih bivalnih okoljih, v katerih bi bili sposobni živeti čim samostojneje, je v sodobni digitalni družbi uresničljiva s pomočjo digitalnih tehnologij in sistemov, s pomočjo katerih je posameznikom v njihovih stanovanjih in lokalnem okolju vse več različnih storitev in stikov zagotovljenih »na daljavo«. Za starejšega človeka so še posebej pomembni socialnovarstvene in zdravstvene storitve, oskrba, varovanje, izobraževanje, vzdrževanje družbenih stikov, participacija v skupnosti, prevoz itd. Digitalizacija domačih bivalnih okolij pa ni pomembna le za starejše ljudi, številne koristi, predvsem razbremenitve, prinaša tudi njihovim družinskim članom kot neformalnim oskrbovalcem. Velik pomen ima digitalizacija domačih bivalnih okolij starejših ljudi tudi za celotno družbo, saj zaradi hitrega staranja prebivalstva dosednji prevladujoči modeli stanovanjske oskrbe starejših ljudi, ki so temeljili večinoma na institucionalnem varstvu starejših oseb, niso več vzdržni za družbo.

Kljub prednostim pa digitalizacija domačih bivalnih okolij starejših ljudi prinaša tudi številne omejitve, saj se po-

gosto ne ujema s potrebami, zahtevami in zmožnostmi starejših ljudi. Gre za funkcionalne in psihološke omejitve, ki izvirajo iz starejšega človeka, ter strukturne in družbene omejitve, ki izvirajo iz okolja, v katerem biva starejši človek. Zaradi naštetih razlogov je stopnja sprejemljivosti digitalnih tehnologij in sistemov med starejšimi ljudi (še vedno) nizka. Posledice tega so se pokazale predvsem v času pandemije covid-19, ko so se fizični družbeni stiki prekinili ali močno omejili, večina komunikacije, storitev, oskrbe in dela pa se je prenesla v digitaliziran svet. Ker je življenje starejših ljudi s staranjem vse bolj osredičeno na stanovanje in njegovo bližnje okolico, se lahko zgodi, da bo zaradi tega v prihodnje vse več starejših ljudi v svojih lokalnih skupnostih oziroma domačih bivalnih okoljih izoliranih in družbeno (ter prostorsko) izključenih. Da ne bi prišlo do tega, bi morali starejši ljudje digitalizacijo domačih bivalnih okolij sprejeti kot priložnost, ki jim omogoča ohranjati neodvisnost in samostojnost ter kakovostno staranje v njihovih domovih in skupnosti. Vendar pa lahko do uspešnega in samozavestnega prevzema digitalnega sveta s strani starejših ljudi in njihove široke digitalne udeležbe pride le z upoštevanjem in razumevanjem njihovih stališč, potreb, želja, zaznav in zmožnosti glede digitalizacije njihovih domačih bivalnih okolij.

Namen in cilji projekta

Namen projekta je proučiti digitalizacijo domačih bivalnih okolij starejših ljudi, njeno sprejemljivost med starejšimi in možnosti za njeno uvedbo v slovensko družbeno okolje.

Glavni cilj raziskave je opredeliti pristope k digitalizaciji domačega bivalnega okolja starejših v Sloveniji na podlagi stališč, potreb, želja, zaznav in zmožnosti uporabnikov, da bi starejši sprejeli digitalizacijo kot priložnost za ohranjanje neodvisnosti in samostojnosti ter kakovostno staranje v svojih domovih in skupnosti.

Specifični cilji so:

- proučiti vrste in značilnosti različnih digitalnih tehnologij in sistemov za podporo starejšim, ki živijo doma, ter metod, primerov in prizadevanj za njihovo uvedbo v domačih bivalnih okoljih starejših v Sloveniji in drugje po svetu;
- ugotoviti, 1. kakšna so stališča ter kakšne so potrebe, želje in zmožnosti starejših ljudi glede sprejemanja in uvedbe digitalnih tehnologij in sistemov v njihova domača bivalna okolja; 2. kakšna so mnenja njihovih neformalnih oskrbovalcev glede digitalizacije domačih bivalnih okolij starejših oskrbovancev ter 3. kakšna so mnenja in kakšni so predlogi različnih strokovnjakov glede tega;
- tipizirati sprejemljivost različnih digitalnih tehnologij in sistemov med starejšimi in za vsak tip opredeliti ustrezne pristope za digitalizacijo domačih bivalnih okolij starejših ljudi;
- razviti strateške usmeritve in priporočila za digitalizacijo domačih bivalnih okolij starejših v Sloveniji;
- predstaviti nova empirična in teoretična spoznanja o digitalizaciji domačih bivalnih okolij starejših ljudi raziskovalcem, strokovnja-

kom, odločevalcem in javnosti za izboljšanje razumevanja večplastnosti proučevanega pojava ter za uspešnejše izvajanje novih praks in politik.

Vsebina posameznih sklopov projekta (tako imenovani delovni paketi) in njihovo trajanje

1. Vrste in značilnosti različnih digitalnih tehnologij in sistemov za podporo starejšim, ki živijo doma, ter metode, primeri in prizadevanja za njihovo uvedbo v domača bivalna okolja starejših v Sloveniji in drugje po svetu (osem mesecev).
2. Stališča, potrebe, želje, dojemanja, zmožnosti in predlogi glede sprejemanja in uvajanja digitalnih tehnologij in sistemov v domača bivalna okolja starejših v Sloveniji (šestnajst mesecev).
3. Tipizacija sprejemljivosti digitalizacije domačih bivalnih okolij starejših (sedem mesecev).
4. Smernice in priporočila za digitalizacijo domačih bivalnih okolij starejših v Sloveniji (šest mesecev).
5. Diseminacija novih spoznanj in prenos znanja (šestintrideset mesecev).
6. Vodenje in koordinacija projekta (šestintrideset mesecev).

Pomen projekta in njegovih rezultatov

Projekt bo pomemben z več vidikov, in sicer:

- rezultati bodo izvirni ter bodo imeli velik pomen za znanost in stroko (področje prostorskega načrtovanja, sociologije, psihologije, gerontologije, informatike itd.);
- raziskava bo sledila teoretičnim znanstvenim okvirom in najno-

vejšim znanstvenim dognanjem in jih bo z novimi spoznanji nadgradila oziroma dopolnila (koncept staranja v domačem bivalnem okolju, teorija modela sprejetja tehnologij);

- raziskava bo s pomočjo mešane metode raziskovanja strmela k višanju dodane vrednosti, poseben pomen v metodološkem smislu pa bo imela zaradi uporabe kvalitativnih metod;
- odprlo se bo novo pomembno področje raziskovanja za vse nadaljnje, še bolj specifične raziskave in strokovne razprave, ki bodo povezane z vse bolj naraščajočo problematiko staranja prebivalstva in njihovega bivanja v domačem bivalnem okolju;
- oblikovane smernice in priporočila bodo služili snovalcem politik in strokovnjakom pri uvedbi digitaliziranih domačih bivalnih okolij, ki bodo sprejemljiva za starejše ljudi;
- raziskava sledi tudi aktualnim vezavam in strateškim usmeritvam Evropske unije (instrument *Next Generation EU*) in Slovenije (strategija *Digitalna Slovenija 2030*) za čimprejšnjo digitalno preobrazbo družbe, skladna pa je tudi s cilji *Strategije dolgožive družbe*, temeljnega državnega dokumenta, ki opredeljuje vizijo in glavne cilje pri soočanju z izzivi staranja prebivalstva;
- izsledki projekta bodo vplivali tudi na slovensko gospodarstvo, saj bodo spodbujali finančno vzdržnost (omogočanje starejšim, da dalj časa ostanejo v domačem okolju), kar je tudi ena od prioritet Slovenije in Evropske unije;
- uspešna digitalizacija domačih bivalnih okolij starejših bo ustvarila različne priložnosti za razvoj družbene infrastrukture in sodelovalnega gospodarstva, pripomogla bo k ustvarjanju novih delovnih mest (t. i. digitalnih poklicev), ki bodo usmerjeni v razvoj novih

tehnoloških rešitev in sistemov za prilagajanje (digitalizacijo) domačih bivalnih okolij starejših, pomembna pa bo tudi za ustvarjanje novih ponudnikov in storitev (npr. e-oskrba in e-zdravstvo), ki bodo zagotavljali visoko kakovost življenja in neodvisnost starejših, ki bodo živeli v digitaliziranih domačih okoljih.

Partnerji v projektu in člani projektne skupine

Pri projektu sodelujeta slovenski raziskovalni organizaciji, in sicer Urbanistični inštitut Republike Slovenije, ki je vodilni partner projekta, in Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Vodja projekta je izr. prof. dr. Boštjan Kerbler, strokovno-raziskovalni svetnik na Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije, drugi člani projektne skupine so:

- dr. Richard Sendi, znanstveni svetnik (Urbanistični inštitut Republike Slovenije),
- prof. dr. Valentina Hlebec, znanstvena svetnica (Fakulteta za družbene vede),
- izr. prof. dr. Maša Filipovič Hrast, višja znanstvena sodelavka (Fakulteta za družbene vede),
- dr. Igor Bizjak, razvojni svetnik (Urbanistični inštitut Republike Slovenije),
- Ajda Šeme, mlada raziskovalka (Urbanistični inštitut Republike Slovenije),
- Miriam Hurtado Monarres, samostojna strokovna sodelavka (Urbanistični inštitut Republike Slovenije in Fakulteta za družbene vede).

.....
Izr. prof. dr. Boštjan Kerbler, strokovno-raziskovalni svetnik
Urbanistični inštitut Republike Slovenije,
Ljubljana
E-pošta: bostjan.kerbler@uirs.si